

УДК 378:373.3:792.8

А. М. Чернишова,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

anka_85@mail.ru

ORCID: 0000-0003-4285-0022

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті актуалізовано проблему професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії. Розроблено авторську модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії як шлях удосконалення процесу їх підготовки. Уточнено сутність базових понять дослідження – "професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії", "індивідуальний хореографічний почерк".

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії, модель професійно-педагогічної підготовки, індивідуальний хореографічний почерк.

Вступ. Пріоритетною проблемою вищих навчальних закладів педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору є підготовка вчителя нової генерації. Сучасній школі потрібні педагоги, які уособлюють яскраву творчу індивідуальність, здатну забезпечити максимальну реалізацію творчого потенціалу учня, а це характерно для вчителів мистецьких дисциплін, зокрема вчителів хореографії.

Додаткової уваги зазначена проблема набуває у контексті підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки саме у молодшого школяра завершується формування цілого ряду фізичних та фізіологічних властивостей. Останнє зумовлює потребу узагальнення досвіду професійно-педагогічної підготовки студентів педагогічних факультетів та вимагає оновлення теоретико-методологічних засад проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі розробка проблем хореографічного мистецтва здійснюється в історико-аналітичному (С. Д. Безклубенко, П. М. Білаш, Т. О. Благова, Г. В. Боримська, А. І. Гуменюк, С. А. Легка, М. М. Максимова, Т. С. Павлюк, В. В. Пастух, Ю. О. Станішевський, В. О. Шкоріненко), проблемно-теоретичному (К. Ю. Василенко, М. П. Загайкевич, О. П. Колосок, А. М. Кривохижа, В. М. Пасютинська, Т. С. Ткаченко, Т. М. Чурпіта, Л. Ю. Цветкова), фольклорно-етнографічному (В. К. Авраменко, В. М. Верховинець, Р. В. Герасимчук, В. М. Гнатюк, А. І. Гуменюк, М. В. Лисенко, П. П. Чубинський, Ю. М. Чурко, В. О. Шухевич, Д. І. Яворницький) та освітньо-методичному (Т. К. Баришнікова, О. І. Бочаров, А. Я. Ваганова, О. В. Лопухов, О. В. Ширяєв та ін.) напрямках.

Загальнотеоретичні основи професійної підготовки педагога-хореографа досліджувалися у працях Г. О. Березової, Л. А. Бондаренко, О. А. Бурля, А. Я. Ваганової, Є. П. Валукіна, С. Г. Забрєдовського, Є. В. Зайцева, Р. В. Захарова, С. Л. Зубатова, Ф. В. Лопухова, А. М. Мессерера, А. П. Тараканової, Т. С. Ткаченко, В. І. Уральської та ін.

Аналіз дисертаційних робіт свідчить про посилену увагу до проблем: вивчення практичного досвіду видатних митців-хореографів сучасності та їх колективів (Н. Ю. Дем'яно, О. А. Жиров, В. А. Коломієць, Б. Г. Кокуленко, М. П. Коць та ін.); розвитку особистісних якостей школярів, їх внутрішнього світу та формування творчої сфери засобами ритміки та хореографії (Ю. В. Гончаренко, В. І. Данилейко, П. М. Коваль, О. В. Мартиненко, Т. М. Чурпіта та ін.); формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю (О. О. Таранцева).

Проте, теорія та практика професійної підготовки педагога, зокрема вчителя початкових класів до викладання хореографії як навчального предмету, є практично не розробленою та потребує всебічного комплексного вивчення, що вимагає створення якісно нової моделі та її реалізації у вищих навчальних закладах педагогічного спрямування.

Метою статті є з'ясування шляхів удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання зазначеного завдання можливе шляхом створення авторської моделі навчально-виховного процесу – неухильного дотримання змісту і послідовності етапів запровадження нововведень [1: 36].

Модель – це штучна система, яка з певною точністю відображає властивості об'єкта, що досліджується [2: 239]. На думку О. Рудницької, побудова моделі, як правило, спрощує оригінал, узагальнює його. Це сприяє упорядкуванню і систематизації інформації про нього. Науковець вважає, що

кожна модель повинна фіксувати найголовніші риси об'єкта вивчення. Дрібні фактори, зайва деталізація, другорядні явища ускладнюють саму модель та заважають її теоретичному дослідженню [3: 124].

Модель підготовки спеціаліста – система, що відображає або відтворює існуючі чи проєктовані структури, склад, зміст навчання спеціаліста і організацію навчального процесу, який забезпечує їх реалізацію [4: 78].

Для розробки моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії було проведено теоретичний аналіз понять "підготовка", "професійно-педагогічна підготовка" та з'ясовано, що у наукових джерелах категорія "професійна підготовка хореографа" як вчителя загальноосвітньої школи у педагогічному контексті практично не розглядається. Зважаючи на попередньо проведений аналіз, *професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії* у цілому будемо розглядати як багатогранний, цілеспрямований процес оволодіння майбутніми вчителями загальнонауковими, професійно-педагогічними, професійно-хореографічними знаннями та вміннями для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності, використання яких спрямоване на естетичне виховання дітей, оздоровлення підростаючого покоління, всебічний розвиток особистості та урізноманітнення змісту освіти.

Аналіз діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, що забезпечують підготовку фахівців за кваліфікацією 7.010102 – "Вчитель початкових класів. Вчитель хореографії" показав, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії в даний час здійснюється в двох напрямках: професійно-педагогічному та професійно-хореографічному. Вони тісно пов'язані один з одним і певною мірою характеризують структуру педагогічної майстерності [5: 176].

Враховуючи особливості підготовки вчителів початкових класів, що викладають хореографію та процедуру процесу моделювання, обґрунтовану Ю. А. Ківшенко [5], Н. С. Колесник [6] та ін., представимо модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії у такому вигляді (див. рис. 1).

Розглянемо детальніше структурні компоненти розробленої моделі.

Концептуально-цільовий блок – системоутворююче ядро моделі, вибудований на основі підходів, функцій, принципів професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії, які відображають стратегічну мету підвищення кваліфікації вчителя і специфіку даного процесу [5: 58].

Концептуальною основою побудови моделі професійно-педагогічної підготовки вчителів початкових класів до викладання хореографії став *діалогічний підхід художнього спілкування*, що спрямований на розвиток у майбутніх учителів власного креативного бачення до побудови хореографічного твору та до передачі хореографічного задуму виконавцям (учням) та реципієнтам (глядачам) засобами танцю.

У контексті нашого дослідження індивідуальний хореографічний почерк майбутнього учителя початкових класів проявляється у власному креативному підході до роботи на уроці хореографії та до створення (інтерпретації) змісту хореографічного твору, який має індивідуальний, неповторний характер впливу на емоційну сферу реципієнтів (глядачів) через виконавців (учнів).

Розробляючи експериментальну програму професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії, ми врахували ієрархію цілей, як шлях максимальної адаптації розробленої моделі до умов навчального процесу вищої школи. Представлена модель реалізує процес цілеутворення на трьох рівнях: стратегічному, загально-педагогічному та конкретно-хореографічному.

На *стратегічному рівні* відбувається педагогічна інтерпретація суспільно-державного замовлення щодо оновлення системи підготовки учителів початкових класів у зв'язку з модернізацією професійної освіти на засадах євроінтеграційних процесів.

Рівень *загально-педагогічного* цілеутворення передбачає уточнення загальної мети, реалізація якої представлена в розробці загальної моделі професійно-педагогічної підготовки учителів початкових класів.

Рівень *конкретно-хореографічного* цілеутворення характеризується формуванням цілей щодо професійно-педагогічної підготовки вчителів хореографії стосовно естетичного виховання дітей, оздоровлення підростаючого покоління, всебічного розвитку та урізноманітнення змісту освіти.

Цілісне використання діалогічного підходу художнього спілкування та цілей у процесі фахової підготовки визначаємо як підґрунтя успішної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії.

Змістово-процесуальний блок розкриває зміст і методику професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії і включає в себе три основні складові: психолого-педагогічну, анатомо-фізіологічну та професійно-хореографічну.

Основою усієї професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії виступає професійно-хореографічна складова, змістом якої є педагогічно

адаптована система знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до світу, засвоєння якої забезпечує розвиток особистості дисциплінами спеціалізації "хореографія".

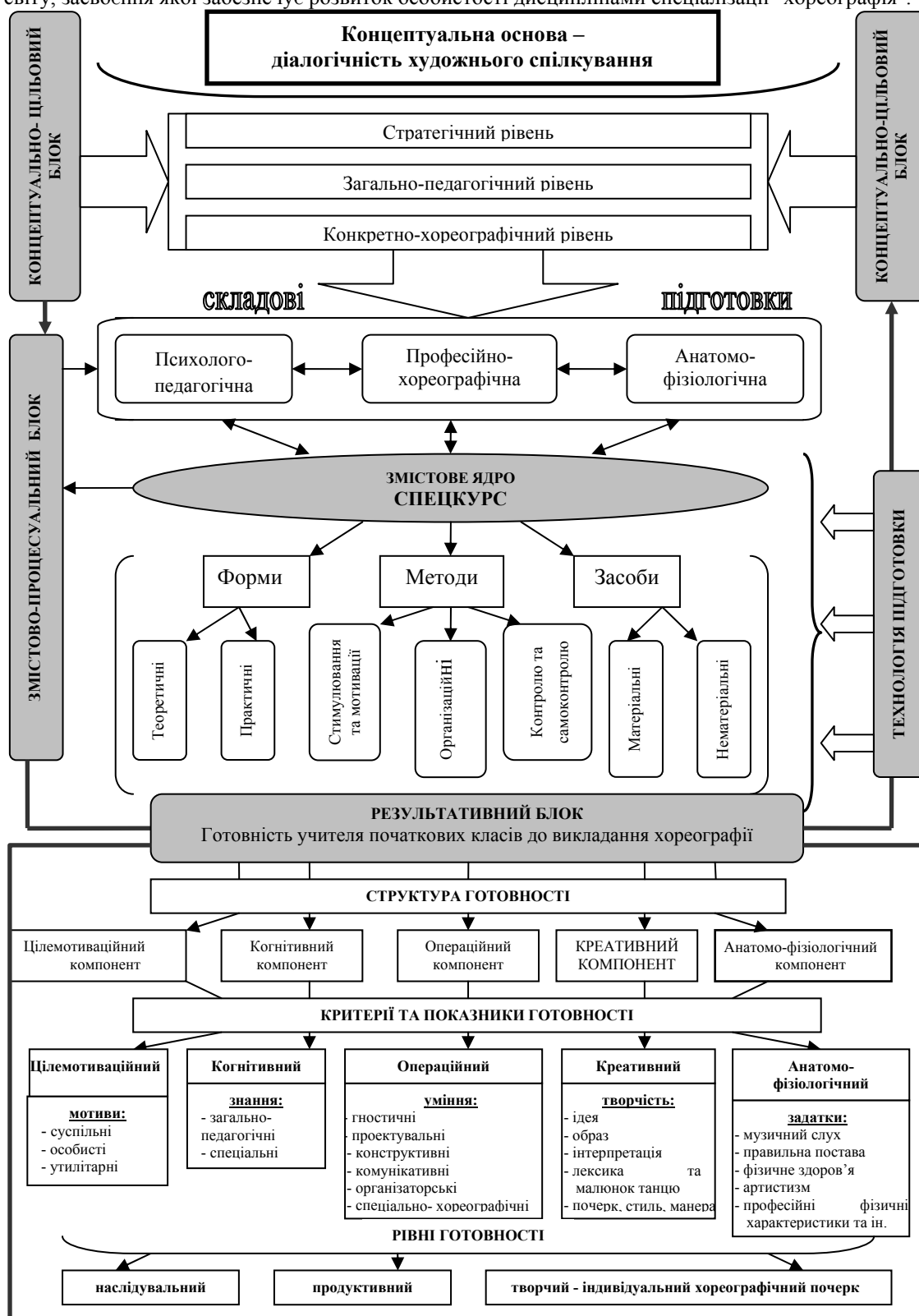

Рис. 1 Модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії

У процесі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до викладання хореографії особливе місце відводилося спеціально розробленому авторському спецкурсу "Теорія і методика формування індивідуального хореографічного почерку вчителя початкових класів", який

розглядається нами як структурне ядро окресленого переліку предметів та реалізовуватиметься шляхом технологізації.

Результативний блок відображає результативність професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії, включає відповідні критерії, показники та рівні.

Кінцевим результатом будь-якої підготовки (як процесу) є готовність до будь-якого виду діяльності. Готовність до професійної педагогічної діяльності розглядається науковцями (Н. Кічук, Л. Кондрашова, А. Ліненко, О. Мороз, О. Пехота, В. Сластьонін, Г. Троцько та інші) як складне соціально-педагогічне явище, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості і систему професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, які забезпечують успішність реалізації професійно-педагогічних функцій [7]. Професійна готовність як якісне новоутворення формується тільки у процесі певної діяльності. З іншого боку, майбутній педагог має бути підготовленим до керівництва різними видами діяльності дітей. Цим зумовлено необхідність визначення різних видів готовності та формування її у майбутніх педагогів [8: 102]. Водночас зазначимо, що у дисертаційних дослідженнях існують різні трактування поняття "готовності до педагогічної діяльності", що зумовлено розбіжністю наукових підходів та специфікою того виду діяльності, що був об'єктом наукового аналізу. Передусім, готовність визначається науковцями як цілісне стійке особистісне утворення (І. В. Вужина, А. Ф. Ліненко, Г. В. Троцько), інтегральне багаторівневе динамічне особистісне утворення (С. Литвиненко), інтегративна якість особистості (І. О. Гавриш), цілісна система стійких інтегративних особистісних утворень (Т. Г. Жаровцева) тощо [9: 32–33].

Проте, сформовані обставини у галузі професійно-хореографічної діяльності вчителів початкових класів та нові вимоги, які ставляться до молодих фахівців, припускають пошук нетрадиційних засобів навчання і максимального прояву творчої індивідуальності вчителя, що виражається через спеціальне поняття "індивідуальний почерк" та викликає необхідність його формування в ході професійної підготовки у вищому навчальному закладі [5: 98].

Тому, результатом розробленої моделі є готовність майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії, творчий рівень якої характеризується сформованим *індивідуальним хореографічним почерком* – сукупністю характерних рис, якостей та професійних здібностей учителя початкових класів, які він використовує у процесі викладання хореографії та створення нового, неповторного твору хореографічного мистецтва (танцю).

У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури розроблено структуру готовності вчителів початкових класів до викладання хореографії, що включає: *цілемотиваційний* (потреби, мотиви, інтереси, що спонукають вчителя початкових класів до викладання хореографії), *когнітивний* (професійні знання вчителя), *операційний* (професійні вміння та навички, конкретні дії учителя, в яких реалізується почерк), *креативний* (здатність учителя до творчості в процесі педагогіко-хореографічної діяльності), *анатомо-фізіологічний* (анатомічні та фізіологічні особливості вчителя) компоненти. На основі визначених критеріїв та показників виокремлено три рівні готовності вчителя початкових класів до викладання хореографії (наслідувальний, продуктивний, творчий).

Перспективою подальших досліджень вбачаємо у впровадженні розробленої авторської моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання хореографії у ряд вищих навчальних закладів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Основи викладання мистецьких дисциплін : [навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл.] / [Рудницька О. П., Ісьянова Л. М., Цвігун О. А., Кольєва О. П., Соломаха С. О.]. – К., 1998. – 183 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : [навчальний посібник] / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2005. – 360 с.
4. Енциклопедія професійної освіти. У 3-х т. / За ред. С. Я. Батищева. – М. : АПО, 1999. – Т. 2. – 440 с.
5. Кившенко Ю. А. Средства профессиональной подготовки педагогов-хореографов в ВУЗе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Кившенко Юлия Артуровна. – Самара, 2011. – 196 с.
6. Колесник Н. Є. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів : [монографія]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 291 с.
7. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності : сутність і взаємозв'язок [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/331/84/>. – Загол. з екрану.
8. Калашникова Т. И. Становление готовности студентов-хореографов к развитию художественно-творческого потенциала учащихся : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Калашникова Татьяна Игоревна. – Улан-Удэ, 2004. – 231 с.
9. Богачева Ю. В. Формирование профессиональной готовности к практической деятельности педагогов-хореографов в вузах культуры и искусств : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Богачева Юлия Владиславовна. – М., 2007. – 215 с.

REFERENCES (TRASLATED & TRANSLITERATED)

1. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative Educational Technology]: [pidruchnyk] / I. M. Dychkivska. – K.: Akademydav, 2012. – 352 s.
2. Osnovy vykladannia mystetskykh dystsyplin [Fundamentals of Teaching Artistic Disciplines]: [navch. posib. dlia stud. humanit. spets. vyshch. navch. zakl.] / [Rudnytska O. P., Isianova L. M., Tsvihun O. A., Koliieva O. P., Solomakha S. O.]. – K., 1998. – 183 s.
3. Rudnytska O. P. Pedahohika: zahal'na ta mystets'ka [Pedagogy: General and Artistic]: [navchal'nyi posibnyk] / O. P. Rudnytska. – Ternopil: Navchal'na knyha. – Bohdan, 2005. – 360 s.
4. Entsyklopediia profesiinnoi osvity. U 3-kh t. [Encyclopedia of Vocational Education. In 3 Vols.]/ Za red. S. Ia. Batyshcheva. – M.: APO, 1999. – T. 2. – 440 s.
5. Kuvshenko Yu. A. Sredstva professyonal'noi podhotovky pedahohov-khoreografov v VUZe: [Means of Training the Teacher-Choreographer in High School]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Kyvshenko Yulyia Arturovna. – Samara, 2011. – 196 s.
6. Kolesnyk N. Ye. Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do orhanizatsii khudozhnio-tekhnichnoi tvorchosti uchniv [The System of Training Primary School Teachers in the Organization of Artistic and Technical Creativity of Students]: [monohrafiia]. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2008. – 291 s.
7. Sadova T. A. Profesiina kompetentnist' ta hotovnist' do pedahohichnoi diial'nosti: sutnist' i vzaïmozv'iazok [Professional Competence and Readiness for Pedagogical Activity: the Nature and Relationship] [Elektroni resurs] / Rezhym dostupu: <http://vuzlib.com/content/view/331/84/>. – Zahol. z ekranu.
8. Kalashnikova T. Y. Stanovleniie hotovnosti studentov-khoreografov k razvytiiu khudozhestvenno-tvorcheskoho potentsiala uchashchykhsia: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 [Formation of Readiness of Students-Choreographers in the Development of Artistic and Creative Potential of Pupils] / Kalashnikova Tatiana Ihorevna. – Ulan-Ude, 2004. – 231 s.
9. Bohacheva Yu. V. Formirovaniie professyonal'noi hotovnosti k praktycheskoi deiatel'nosti pedahohov-khoreografov v vuzakh kul'tury i iskusstv [Formation of Professional Readiness for Practice-Choreographers Teachers in High Schools of Culture and Arts]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Bohacheva Yuliia Vladislavovna. – M., 2007. – 215 s.

Чернышова А. М. Модель профессионально-педагогической подготовки будущих учителей начальных классов к преподаванию хореографии.

В статье актуализирована проблема профессионально-педагогической подготовки будущих учителей начальных классов к преподаванию хореографии. Разработана авторская модель профессионально-педагогической подготовки будущих учителей начальных классов к преподаванию хореографии, как путь совершенствования процесса их подготовки. Уточнена сущность базовых понятий исследования – "профессионально-педагогическая подготовка будущих учителей начальных классов к преподаванию хореографии", "индивидуальный хореографический почерк".

Ключевые слова: профессионально-педагогическая подготовка будущих учителей начальных классов к преподаванию хореографии, модель профессионально-педагогической подготовки, индивидуальный хореографический почерк.

Chernyshova A. M. Model of Professional and Pedagogical Training of Primary School Teachers to Teach Choreography.

The priority issue of higher education teaching focus during the integration of Ukraine into the European educational space is training a new generation of teachers. Modern schools need teachers who represent a great creative personality, able to maximize the realization of the creative potential of the student, and it is typical for teachers of artistic disciplines, including dance teachers. The article is figuring out ways to improve the training of future elementary school teachers to teach choreography. Solving this problem is possible by the creation of author's model of the educational process. Scientific methods of analysis, synthesis, synthesis and comparison were used for the study of scientific literature on the research topic, analysis of categorical basic concepts and development models author vocational teacher training primary school teachers to teach choreography. The paper presents a model building vocational and educational training of primary school teachers to teach dance, scientifically grounded concept of "individual choreographic writing" as a result of the highest (creative) of the relevant type of alert, determined its criteria and indicators. The directions for further work: the author developed a model for professional and pedagogical training of future elementary school teachers to teach dance in the number of higher educational institutions of Ukraine.

Key words: professional and pedagogical training of future elementary school teachers to teach dance, model vocational teacher training, individual choreographic style.